

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพของพลเมืองเป็นสำคัญ กล่าวคือ ถ้าพลเมืองของชาติเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้เสียสละ เห็นประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ซื่อสัตย์สุจริต ขยันขันแข็งในการทำงานอันสุจริต พลเมืองของชาติเหล่านี้ก็จะผลักดันให้ประเทศชาติพัฒนาไปอย่างราบรื่นและรวดเร็ว ผลที่ตามมาก็คือ พลเมืองมีชีวิตที่เป็นสุข ในทางตรงข้ามถ้าประเทศใดมีพลเมืองที่ไร้คุณภาพเสียแล้ว ประเทศชาตินั้นย่อมประสบปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาประเทศอย่างแน่นอน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์ 2527: 1) ดังนั้นการให้การศึกษาแก่พลเมืองจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การประณตศึกษานับว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นสำหรับพลเมืองทุกคนในทุก ๆ ประเทศ บุญชม ไชยโกษี กล่าวว่า

การประณตศึกษาเป็นการศึกษาสำหรับคนจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่กำลังพัฒนา ประชาชนมักจะไม่มีโอกาสใดศึกษาต่อไปจนจบชั้นมัธยม ส่วนใหญ่ออกจากโรงเรียนประณตศึกษาไปทำมาหากินเพื่อเลี้ยงชีพต่อไป การศึกษาเล่าเรียนอย่างมีระเบียบแบบแผนจึงได้จากโรงเรียนประณตศึกษาเท่านั้น สำหรับประเทศที่เจริญก้าวหน้าแล้ว การประณตศึกษาก็มีความสำคัญมาก เพราะนักเรียนทุกคนที่จะสามารถศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาและสถานศึกษาประเภทอื่นในระดับสูงขึ้นไป จำเป็นจะต้องมีรากฐานการศึกษาที่ดีมีคุณภาพมาจากโรงเรียนประณตศึกษา (วิทยาลัยครูมหาสารคาม 2511: 7)

สิ่งที่เป็นตัวควบคุม กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาระดับประณตศึกษาก็คือหลักสูตร "หลักสูตรในสมัยหนึ่งย่อมเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคมในสมัยหนึ่งเท่านั้น เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป หลักสูตรก็จะต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย"

(วิไลวรรณ วิทยวิโรจน์ 2522: 51) หลังจากที่มีการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 มาชั่วระยะเวลาหนึ่งก็เกิดความไม่เหมาะสมกับสมัยปัจจุบันหลายประการ ทั้งที่ คณะกรรมการวิเคราะห์หลักสูตรได้รายงานไว้ คือ

หลักสูตรกำหนดไวกว้างขวางและมากมายเกินความสามารถที่ครูประถมศึกษา จะปฏิบัติได้บรรลุความมุ่งหมายใด ความมุ่งหมายที่กำหนดไว้เป็นสากล มากเกินไป มีโคเนนตลักษณะของความเป็นไทยและธรรมชาติของ เด็กไทย ความมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาคลุมเครือซ้อนกันคือความมุ่งหมายเนนฐาน ทัศนคติ ส่วนเนื้อหาเนนความรู้เป็นส่วนใหญ่ หลักสูตรกำหนดส่วนใหญ่ว่า ใจเพียงความมุ่งหมาย อัตราเวลาเรียนและเนื้อหาอย่างคร่าว ๆ มีโค กำหนดลักษณะของกิจกรรม การเรียนการสอน แบบอย่างวิธีสอน การจัด โรงเรียน ตลอดจนการวัดผล โครงสร้าง และเนื้อหาของหลักสูตร พ.ศ. 2503 เป็นโครงสร้างที่ยึดวิชาสามัญเป็นหลักมากเกินไป ตลอดจน เนื้อหาวิชาที่ขาดความสัมพันธ์กับชีวิตจริงของเด็ก ควบคู่เหตุผลถึงดูลาว กระบวนการศึกษาที่จริงจังก็พิจารณาจากหลักสูตรชั้นม.ว.ใหม่ โดยเริ่มปฏิบัติถึงงาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 และโครงหลักสูตรใหม่เสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2518 หลังจากนั้นจึงได้นำหลักสูตรฉบับร่างใหม่ไปทดลองใช้ในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ในปี พ.ศ. 2519 และประถมศึกษาปีที่ 2 ในปี พ.ศ. 2520 ตามลำดับ หลักสูตรที่ผ่านการทดลองแล้วจะประกาศใช้ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 และประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (วิไลวรรณ

วิทยวิโรจน์ 2522: 52)

หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 มีหลักการสำคัญคือ

เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ ที่ได้จาก การเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต และเป็นการศึกษาที่มุ่ง สร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกันแต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสที่จะจัดหลักสูตรบางสวนให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการใด (กรมวิชาการ

2521: 1)

อย่างไรก็ตามการที่หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายใดนั้น จะต้องขึ้น อยู่กับตัวครูเป็นสำคัญ เพราะเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า "ผู้เรียนจะสามารถบรรลุจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตรหรือไม่ เพียงใดนั้น สมรรถภาพของครูนับเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง" (โครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู 2523: 5)

สถาบันผลิตครูทั้งหลายต่างตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครูให้สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ทั้งนี้เพราะหลักสูตรการฝึกหัดครูทั้งหลายโดยประกาศใช้มาทุกฉบับ พ.ศ. 2521 การกำหนดหลักสูตรการฝึกหัดครูประถมศึกษาเพื่อต้องการผลิตครูประถมศึกษาที่สามารถสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ได้อย่างเหมาะสม โครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครูจึงถือกำเนิดขึ้นโดยความร่วมมือกันระหว่างสถาบันการฝึกหัดครูที่ผลิตครูประถมศึกษาทั้งหลาย ตลอดจนหน่วยงานที่ใช่ครู หน่วยงานที่ผลิตครูหลักสูตรประถมศึกษา และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เริ่มต้นทวนการวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้อง 3 เรื่องคือ เรื่องแรก "การศึกษาความสอดคล้องของหลักสูตรการฝึกหัดครูกับหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521" เรื่องที่สอง "การศึกษายุทธวิธี (Competencies) ของครูประถมศึกษาที่ตองการ" และเรื่องที่สาม "การติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการฝึกหัดครูที่สอนในระดับประถมศึกษา" เมื่อการวิจัยทั้ง 3 เรื่อง เสร็จสิ้นลง ได้มีการประชุมปฏิบัติการ 2 เรื่อง ที่ประชุมทั้ง 2 ครั้งได้พิจารณาผลการวิจัยทั้ง 3 เรื่องว่า จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกหัดครูอย่างไร ผลการวิจัยเรื่องใดจะใช่กับการพัฒนาหลักสูตรเรื่องใด และตอนใด ข้อมูลใดยังขาดอยู่ และควรจะต้องแสวงหาต่อไป นอกจากนั้นที่ประชุมยังได้พัฒนารูปแบบ (Models) ของหลักสูตรการฝึกหัดครูขึ้น การประชุมปฏิบัติการครั้งแรกจัดขึ้นสำหรับผู้บริหารสถาบันการฝึกหัดครู และครั้งที่สองสำหรับนักวิชาการสาขาต่าง ๆ (โครงการปรับปรุงหลักสูตร การฝึกหัดครู 2524: 4)

หลังจากการประชุมปฏิบัติการแล้ว ได้มีการกำหนดแนวทางสำหรับการพัฒนาหลักสูตรปริญญาตรีทางการศึกษา สาขาประถมศึกษา ซึ่งมีสาระสำคัญโดยสรุปดังนี้คือ

1) ให้เป็นหลักสูตรผลิตครูประถมศึกษาที่สอนได้ทุกวิชาและทุกชั้น 2) ให้ครูที่ผลิตออกไปมีสมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับการเป็นครูประถมศึกษาที่ดี และเป็นกลาง ๆ ทั่วไปไม่เฉพาะแต่เพียงสอนไปตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 เท่านั้น และ 3) ให้เป็นหลักสูตร 4 ปี และ 2 ปี ระดับปริญญาตรี จากนั้นคณะพัฒนาหลักสูตรซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากคณะอนุกรรมการอำนวยการโครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครูได้ศึกษาสมรรถภาพของครูประถมศึกษาจากแหล่งวิทยากร 3 แหล่ง คือ ผลการวิจัยเรื่องทีหนึ่ง และเรื่องที่สอง ดังกล่าวข้างต้น วิทยานิพนธ์และผลการวิจัยทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับสมรรถภาพครูประถมศึกษา ตลอดจนบทความเชิงปรัชญาและบทความในอดีตที่กล่าวถึงสมรรถภาพของครู และลักษณะของครูก็ สาเหตุที่คณะพัฒนาหลักสูตรได้ศึกษาเรื่องสมรรถภาพอย่าง

กว้างขวาง เช่นนี้ เพราะถือว่า หลักสูตรที่กำลังพัฒนาอยู่นี้ เป็นหลักสูตรที่ยึด
สมรรถภาพเป็นหลัก หรือเป็น "หลักสูตรการฝึกหัดครูแบบสมรรถฐาน"
(Competency-Based Teacher Education Curriculum)

(โครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู 2525: 5)

เมื่อไ้รวบรวมสมรรถภาพจากหลายแหล่งมาแล้ว จึงได้จำแนก
สมรรถภาพออกเป็น 3 ส่วน คือ ฐานความรู้ ฐานเทคนิควิธี และ
ฐานคุณลักษณะ สำหรับฐานความรู้ นั้นประกอบด้วย สมรรถภาพด้าน
ความรู้สำหรับปฏิบัติหน้าที่ครูประถมศึกษา และความรู้สำหรับการเป็น
คนที่สมบูรณ์ สมรรถภาพด้านเทคนิควิธี ประกอบด้วยสมรรถภาพด้าน
เทคนิควิธีสอนทั่วไป เทคนิควิธีสอนวิชาเฉพาะ และเทคนิควิธีทางคุณ
กิจการนักเรียน เทคนิควิธีทางด้านการแนะแนว และเทคนิควิธีทางด้าน
การพัฒนา สำหรับสมรรถภาพด้านคุณลักษณะนั้นประกอบด้วย เจตคติที่ดี
ต่อวิชาชีพครู เจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานครูในระดับประถมศึกษา สุขภาพ
ที่ทั้งทางกายและทางจิต ค่านิยมของการทำงาน และการดำรงชีวิต
ความเป็นผู้นำ และบูรณาการที่ดี และเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมไทย

(โครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู 2525: 5)

จากนั้นได้มีการกำหนดงานที่ครูประถมศึกษาจะต้องปฏิบัติ 6 งาน คือ
งานสอน งานกิจกรรนักเรียน งานแนะแนว งานธุรการ งานพัฒนาสังคม
และงานพัฒนาคน ซึ่งงานเหล่านี้เป็นงานที่ครูประถมศึกษาจำเป็นต้องปฏิบัติ
หลักสูตรจึงมุ่งผลิตครูให้ออกไปทำงานเหล่านี้โดยครู จากนั้นก็ไปจัด
สมรรถภาพที่ใดก็ตามที่หาได้ทั้งหมด และแบ่งออกเป็น 3 ด้าน แล้วลงไว้ในแค
ดงาน โดยแบ่งงานลงไปเป็นหมวด เป็นกลุ่ม เป็นชุด และเป็นหน่วยตามลำดับ

(โครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู 2525: 6) ซึ่งทั้งนี้เป็นที่คาดหวังว่าครู
ประถมศึกษาที่จบการศึกษาจากหลักสูตรนี้แล้วมีสมรรถภาพดังกล่าวจะสามารถปฏิบัติ
งานครูประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพสมเจตนาของหลักสูตรประถมศึกษา

พ.ศ. 2521

ปัจจุบันมีผู้ทำวิจัยเกี่ยวกับสมรรถภาพของครูประถมศึกษาว่ามีสมรรถภาพ
สอดคล้องกับสมรรถภาพที่คาดหวังตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 หรือไม่
เพียงใดไว้มากพอควร แต่ยังไม่เคยมีผู้ใดทำวิจัยเพื่อศึกษาว่าครูที่มีภูมิหลังต่างกันจะมีการ
รับรู้เกี่ยวกับสมรรถภาพของตนเองต่างกันหรือไม่ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา

เปรียบเทียบการรับรู้เกี่ยวกับสมรรถภาพของตนเองของครูประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ที่มีเพศ อายุ สถานภาพการสมรส การศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และสถานภาพทางเศรษฐกิจต่างกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนในการพัฒนาสมรรถภาพของครูประถมศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้เกี่ยวกับสมรรถภาพของตนเองของครูที่มี เพศ อายุ สถานภาพการสมรส การศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และสถานภาพทางเศรษฐกิจต่างกัน
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้เกี่ยวกับสมรรถภาพของตนเองของครูประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครกับสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

สมมติฐานในการวิจัย

1. ครูที่มีเพศ อายุ สถานภาพการสมรส การศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานและสถานภาพทางเศรษฐกิจต่างกัน รับรู้เกี่ยวกับสมรรถภาพของตนเองแตกต่างกัน
2. ครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กับสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร รับรู้เกี่ยวกับสมรรถภาพของตนเองแตกต่างกัน

ขอบเขตในการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้เกี่ยวกับสมรรถภาพของตนเองของครูประถมศึกษา 5 ด้าน คือ ด้านการสอน ด้านงานแนะแนว ด้านงานกิจกรรมนักเรียน ด้านงานธุรการ และด้านงานพัฒนา
2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะสมรรถภาพของครูด้านเทคนิควิธี หรือด้านทักษะเท่านั้น
3. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นครูผู้ทำหน้าที่ปฏิบัติการสอนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กับสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

ขอทกลง เบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ถือว่า คำตอบที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่าง เป็นคำตอบอย่าง
จริงใจ และตรงตามสภาพความเป็นจริง ของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สมรรถภาพของครู หมายถึง ทักษะในการปฏิบัติงานครูที่ซึ่งจะมีผลทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนาด้านสติปัญญา สังคม อารมณ์ และร่างกาย สมรรถภาพของครูในที่นี้แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ

ก. ด้านงานสอน ประกอบด้วย ทักษะทั่วไปที่จำเป็นสำหรับงานสอน ได้แก่ การวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยนำหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ของเด็กมาประยุกต์เพื่อสร้างความเข้าใจใต้อย่างเหมาะสมตามวัยของเด็ก การจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อม กิจกรรมเสริมทักษะ วัสดุการเรียนใต้อุททอง เหมาะสมกับสถานการณ์ การใช้เทคนิคการสอนอย่างเป็นระบบและตามลำดับขั้นของการเรียนรู้ในกิจกรรมแต่ละประเภท ฯลฯ และทักษะเฉพาะในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ ได้แก่ วิชาภาษา เพื่อเป็นตัวอย่าง และเพื่อชี้แนะการใช้ภาษาที่ถูกต้อง สามารถสื่อเนื้อความใต้อรรถ ใต้อรรถ ความละเอียดใต้อรรถค่า เขียนตัวเลขสัญลักษณ์ต่าง ๆ ทางคณิตศาสตร์ ใต้อรรถของ ข้อคิด วิเคราะห์ เสนอข่าว เหตุการณ์ และปัญหาต่าง ๆ

ข. ด้านงานแนะแนว ประกอบด้วย ทักษะใต้อรรถเก็บและบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก ใต้อรรถ การเก็บข้อมูลโดยวิธีการต่าง ๆ การวิเคราะห์ผลใต้อรรถ การเรียน การศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล การจัดระบบข้อมูลและทักษะการใต้อรรถบริการแนะแนว ใต้อรรถ การเป็นครูประจำชั้นใต้อรรถที่ปรึกษาใต้อรรถให้คำปรึกษาแก่เด็ก การส่งเสริมความสามารถและความสนใจของเด็ก รวมถึงใต้อรรถครู และใต้อรรถปกครอง ตลอดจนการติดตามผล

ค. ด้านงานบริการนักเรียน ประกอบด้วย ทักษะใต้อรรถบริการด้านสุขภาพอนามัย ใต้อรรถ ตรวจสุขภาพและความสะอาดของนักเรียน ใต้อรรถดูแลความปลอดภัยและช่วยเหลือนักเรียนเจ็บป่วยภายในโรงเรียน ใต้อรรถแนะนำส่งเด็กไปยังหน่วยบริการอื่น ๆ ใต้อรรถดูแลรักษาของโรงเรียน และอาคารสถานที่ใต้อรรถให้มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียน ส่งใต้อรรถเสริมและช่วยเหลือบริการอาหารกลางวัน และทักษะใต้อรรถบริการด้านกิจกรรม ใต้อรรถ ส่งเสริมและรวมกิจกรรมของนักเรียน ใต้อรรถประสานงานกับเพื่อนร่วมงาน ครูใหญ่ และใต้อรรถผู้เชี่ยวชาญกิจกรรมต่าง ๆ

ง. คำนงงานธุรการ ประกอบด้วย ทักษะในงานธุรการทั่วไป ได้แก่ งานสารบรรณ งานการเงิน และทักษะในงานธุรการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม การเรียนการสอน ได้แก่ การทำทะเบียนนักเรียน สมุดรายงานประจำตัว นักเรียน สมุดประจำชั้น ระเบียนและทะเบียนอื่น ๆ

จ. คำนงงานพัฒนา ประกอบด้วย ทักษะในการพัฒนาสังคม ได้แก่ การพัฒนาโรงเรียน เช่น พัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน พัฒนาทางวิชาการ การให้บริการชุมชน เป็นต้น การศึกษาชุมชน การวางแผนและดำเนินงาน โครงการ การสำรวจความสัมพันธ์กับชุมชน การเป็นผู้นำ และทักษะในการ พัฒนาตนเอง ได้แก่ การวิเคราะห์หวัจรง การรู้จักและมองเห็นตนเอง การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง การมีมนุษยสัมพันธ์ และการปรับตัวให้เข้ากับ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น (โครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู 2525: 339-347)

ครูประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร หมายถึง ครูที่ปฏิบัติงานสอนอยู่ใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กับสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู ผู้บริหารการศึกษา ในการวางแผนพัฒนาสมรรถภาพของครูประถมศึกษาต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย